

8. Сухомлинський В. О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 5. К.: Радянська школа, 1976. С. 130-147.
9. Сухомлинський В. О. З чого починається громадянин. Вибрані твори: в 5-ти т. К.: Радянська школа, 1976. Т. 5. С. 354-367.
10. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. школа, 1978. С. 42-44.
11. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. *Укр. мова і література в школі*. 1968. № 12. С. 1-10.

Odainyk S. F.

EXTRAPOLATION OF VASYL SUKHOMLYNSKY'S PEDAGOGICAL IDEAS INTO THE CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article examines some of the principles of the concept of the New Ukrainian School, which aims to help discover and develop the abilities, talents and opportunities of each child on the basis of a partnership between the teacher, the student and the parents. The essence and peculiarities of personally oriented education and upbringing of pupils in the pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynsky, based on the establishment of principles of justice and respect, recognition of each student personality, maximum disclosure of potential opportunities of the child, joint creative work, love to the native land, are substantiated. It is determined that the method of teaching and education by Vasyl Sukhomlynsky is a system of organically interconnected different methods of influence on students. The principles of Sukhomlynsky's civic education are analyzed, which is a purposeful activity that ensures students' formation and development of civic consciousness, courage and patriotism. The focus is on issues of childhood centeredness that are relevant to the New Ukrainian school: the lack of administrative control that limits the freedom; orientation towards students' interests and experience; creating an educational environment that would transform education into a bright element of the child's life; the relationship of the child's personal development with her practical experience; taking into account the interests of each child, her age and individual characteristics; education of a free independent personality; provision of moral and psychological comfort of the child. It is proved that the introduction and creative use of the experience of a great teacher is an assistant in finding effective teaching and learning methods and can contribute to the construction of a new educational environment.

Key words: V. Sukhomlynsky, New Ukrainian school, childhood centering, personally oriented education and education, pedagogical culture, civic education.

Дата надходження статті: «04» січня 2018 р.

УДК 373.24:504.03

Чайковська Г. Б.*

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання еколого-економічної освіти дошкільників, окреслено необхідність інтеграції екологічної та економічної наук в освітній простір закладів дошкільної освіти на засадах гармонійної єдності.

Виявлено та охарактеризовано сучасні напрями еколого-економічної освіти дітей дошкільного віку: формування еколого-споживчої культури; розвиток умінь екологічно безпечного поводження з побутовими відходами; упровадження принципів та норм екологічної етики.

Установлено, що розвиток еколого-споживчої культури дітей реалізується шляхом формування уявлень про технологію виробництва товару; виховання розуміння його призначення; підвищення престижності споживання екологічно чистих та екологічно безпечних товарів; формування умінь економити природні ресурси в побуті. Зазначено, що ефективними формами й методами роботи в цьому напрямі є дидактичні та сюжетно-рольові ігри, проекти, проблемні ситуації, вправи на ухвалення рішень, приклад дорослих.

*© Чайковська Г. Б.

Доведено, що формування умінь екологічно безпечного поводження з побутовими відходами передбачає формування в дітей уявлень про сміття та необхідності його сортування; виховання переконань у важливості повторного використання речей; ознайомлення дітей із екологічним маркуванням товарів. Визначено ефективні методи роботи цього напрямку: рольові ігри, творчі майстерні, розв'язання конкретних проблемних ситуацій, виконання практичних завдань, екологічні проекти.

Наголошено на необхідності упровадження в освітній процес дошкільного закладу принципів та норм екологічної етики (принцип екоцентризму, принцип екологічного імперативу, принцип цілісності, принцип відповідальності).

Установлено, що означені напрями роботи сприятимуть формуванню еколого-економічних уявлень дітей, стереотипів екологічного мислення, екологічно доцільної поведінки, етичного ставлення до природного довкілля та соціального середовища.

Ключові слова: еколого-економічна освіта, еколого-споживча культура, екологічно безпечна поведінка, екологічна етика, заклади дошкільної освіти, дошкільники.

Глобальне порушення екологічної рівноваги в навколишньому природному середовищі сьогодні пов'язане, набагато, із антропогенним впливом. Природоспоживацька діяльність людства призвела до екологічного спустошення, зниження якості навколишнього середовища і, відповідно, – до зростання ризику для життя і здоров'я людей. Відчуття власної величч над природою, безвідповідальне ставлення до неї стали передумовою глобальної екологічної кризи, вихід із якої вимагає переосмислення людством стратегії взаємодії з довкіллям.

На думку вчених, лише революційна трансформація людської свідомості зможе допомогти зберегти на нашій планеті необхідні системи життєзабезпечення, що можливо за умови нової філософії освіти, нових моделей навчання, спрямованих на гармонійне поєднання соціальних та біологічних законів розвитку економічних та екологічних систем. У зв'язку з цим сьогодні увага науковців спрямована, з одного боку, на екологічну орієнтацію економічної освіти, з іншого, – на економізацію екологічної освіти. Як наслідок – еколого-економічна освіта стає актуальною в нашій державі на усіх освітніх рівнях [5].

Актуальність еколого-економічної освіти, крім цього, визначається необхідністю інтеграції екологічної та економічної наук на засадах раціонального природокористування та сталого розвитку. Так історично склалося, що економіка та екологія, маючи власні цілі та завдання, не змогли досягнути рівноваги інтересів: екологічна підсистема прагне зберегти недоторканими свої компоненти, економічна – одержати внаслідок функціонування максимально можливий дохід [3, с. 12]. Поряд із цим є зрозумілим, що розвиток екологічної та економічної систем взаємопов'язаний та взаємообумовлений, оскільки забезпечення добробуту людства вимагає вилучення з екосистеми природних ресурсів. Необхідність інтеграції екологічної та економічної освіти пов'язана із необхідністю узгодження цих цілей, досягнення певної рівноваги інтересів, радикальною зміною ціннісних систем, культурних норм та ідеалів молодого покоління.

В. Химинець зазначає: «Висхідний економічний розвиток у відриві від екології призведе до перетворення Землі в пустелю; нові соціальні та екологічні ідеї без економічного розвитку неможливі, вони закріплюють бідність і несправедливість; екологія без права на дію неможлива, право на дію без екології є шляхом до колективного знищення» [8, с. 112]. Екологічні та економічні проблеми мають розглядатися у взаємозв'язку, а не в протиставленні, у розумінні того, що економіка має бути екологічно безпечною, а екологія – економічно доцільною.

Ствердно зазначаємо, що еколого-економічна освіта є освітою майбутнього, оскільки реалізує прогресивні тенденції освітнього процесу й забезпечує формування суспільної свідомості на розуміння нерозривного зв'язку людини та природи,

взаємозалежності господарсько-економічної діяльності та її наслідків для природи й умов проживання людини. Еколого-економічна освіта спрямована на подолання споживацького ставлення до природи та її ресурсів, поєднання раціонального й емоційного у взаємовідносинах людини з природою, тобто зміст економіко-екологічної освіти орієнтований на загальнолюдські цінності, ідеї гуманізму, демократії, удосконалення самої людини, на розкриття сутності світу природи як середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена в збереженні її цілісності, чистоти, гармонії.

Актуальність проблеми дослідження засвідчує чималий доробок наукових праць із зазначеної проблематики (В. Загорський, С. Кінчик, В. Мазурок, О. Паламарчук, О. Плахотнік, Г. Пустовіт, О. Стефанків, Ю. Туниця, О. Шпак, В. Химинець та ін.). Однак на сучасному етапі розвитку освіти необхідні додаткові дослідження основ інтеграції екологічного й економічного знання в систему безперервної освіти, формування еколого-економічної культури особистості з раннього дитинства тощо.

Зазначимо, що реформування освіти в Україні вимагає необхідності впровадження еколого-економічної освіти з дошкільного віку і створення відповідних програм в закладах дошкільної освіти, позаяк у ранньому дитинстві закладаються первинні уявлення про характер взаємодії людини з природою, усвідомлюється місце людини в природі, формуються основи наукового світогляду.

Метою статті є визначення та обґрунтування напрямів еколого-економічної освіти дошкільників та умов їхнього ефективного функціонування.

Одним із перших завдань дослідження став аналіз літературних джерел, який дав змогу окреслити дефініції ключових понять: «еколого-економічна освіта», «еколого-економічна культура», «еколого-економічна компетентність» тощо.

Еколого-економічне навчання і виховання, на думку В. Химинець, – це неперервний психолого-педагогічний процес, спрямований на цілеспрямоване формування в людини знань наукових основ природокористування; необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації й активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження й примноження природних відновлювальних і невідновлювальних ресурсів; переконаного бажання перестати змінювати навколишнє середовище необдуманно й безвідповідально; потреби естетичного сприймання природи й світогляду, заснованого на гуманістичних ідеалах [9, с. 40].

З огляду на це, головними завданнями еколого-економічної освіти можна уважати такі:

- засвоєння наукових знань про взаємозв'язок та взаємовплив природи, суспільства й людської діяльності;
- розуміння багатогранної цінності природи для суспільства в цілому й кожної людини зокрема;
- формування знань про цілісну наукову картину світу, взаємозв'язок і протиріччя між природою й суспільством;
- оволодіння нормами правильної поведінки в навколишньому середовищі й серед людей;
- розвиток потреби спілкування з природою;
- активізація науково обґрунтованої діяльності з охорони природи й поліпшення навколишнього середовища [8, с. 154].

Щодо розуміння еколого-економічної культури особистості, то науковці по-різному визначають цей феномен. Зокрема, О. Стефанків та В. Данилишин уважають, що еколого-економічна культура – це виховання розуміння, усвідомлення суспільством важливості та актуальності сучасних екологічних проблем держави й світу, відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах із довкіллям, виховання любові до природи, подолання споживацького ставлення до неї, розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на різних рівнях (місцевому, регіональному,

державному і глобальному), творча, свідома діяльність людей у процесі освоєння та збереження життєво необхідних вартостей природного середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки, виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження [7].

Т. Паламарчук еколого-економічну культуру витлумачує як складне соціально-духовне утворення особистості, що містить сукупність засобів та механізмів діяльності, спрямованих на регуляцію системи еколого-економічних відносин [6, с. 301]. Як зазначає науковець, процес формування еколого-економічної культури спрямований на формування в суспільстві знань про наукові основи природокористування, переконань про необхідність діяти згідно з ними, практичних навичок й активної життєвої позиції в галузі екології, раціонального використання й відтворення природних ресурсів.

Змістовним є дослідження В. Загорського та Є. Борщука, які розглядають еколого-економічну компетентність особистості як систему екологічних, економічних та соціальних компетентностей, що базуються на усвідомленні законів функціонування природних і соціальних систем [4, с. 370].

Беручи до уваги вищезазначені тлумачення, еколого-економічну освіту дошкільників розглядаємо як цілеспрямований, неперервний процес формування основ еколого-економічної культури шляхом розвитку в дітей елементарних екологічних та економічних знань про взаємозалежності господарсько-економічної діяльності людини і стану навколишнього середовища. Еколого-економічна освіта в закладах дошкільної освіти спрямована на підготовку до еколого-економічної діяльності, свідомої участі в економіці й практичній природоохоронній діяльності. Цей освітній напрям, без сумніву, має зайняти пріоритетне місце в сучасній педагогіці.

На думку Н. Гавриш, зміст еколого-економічної освіти в закладах дошкільної освіти полягає в усвідомленій підготовці дитини до реалізації численних теперішніх та майбутніх соціальних ролей: людина в екосистемі; людина в біосфері; людина в родині; людина в колективі; людина в суспільстві; людина на шляху до сталого розвитку суспільства та біосфери [2].

Зазначимо, що ключовою метою еколого-економічної освіти дошкільників є формування їхньої еколого-економічної культури як інтегративної характеристики особистості, що охоплює еколого-економічні знання, еколого-економічні вміння, емоційно-ціннісні відносини, еколого-економічну діяльність дітей. Процес формування еколого-економічної культури в закладах дошкільної освіти передбачає формування в дітей розуміння домінант природних благ над штучно створеними матеріальними цінностями, усвідомлення розумної необхідності власних потреб, відсутності споживацької психології, готовності добровільно підпорядкувати свої інтереси законам природи, інтересам розвитку суспільства.

Аналіз теорії й практики проблеми еколого-економічної освіти в сучасних закладах дошкільної освіти, вивчення зарубіжного досвіду [10] дав нам змогу визначити такі пріоритетні напрями цього процесу:

1. Формування уявлень, умінь та навичок розумного споживання природних ресурсів (формування еколого-споживчої культури).

2. Розвиток умінь екологічно безпечного поводження з побутовими відходами (регулярного збору й сортування сміття; умінь уникати утворення відходів, зменшувати їхній обсяг).

3. Упровадження принципів та норм екологічної етики.

Розглянемо ці напрями й запропонуємо шляхи їхньої реалізації.

Ефективність еколого-економічної освіти дошкільників шляхом формування еколого-споживчої культури обумовлена тим, що процеси формування екологічної та споживчої культури в закладах дошкільної освіти, на жаль, розглядаються, як паралельні та невзаємопов'язані.

Цікавим є факт, що споживчий інтерес дітей у сучасних умовах відображає два напрями: «сферу достатку» – бажання мати модні брендові речі, які підкреслюють соціальний статус (телефони, одяг, іграшки) та «сферу бідності» – придбання великої кількості дешевих і непотрібних товарів. Наслідками такої діяльності є велике марнотратство, яке стало стилем поведінки сучасної людини. Мода і реклама «виховують» жадібність та бажання постійно щось купувати та викидати раніше куплені товари, що призвело до тотального забруднення навколишнього середовища та руйнування екологічної культури та свідомості. Зауважимо, що коли увага дітей сконцентрована на великому бажанні мати ті чи інші речі, у їхній свідомості не залишається місця для зацікавленості глобальними екологічними проблемами сучасності й для соціально корисних дій.

Ми переконані, що вирішення цього протиріччя лежить у площині формування еколого-споживчої культури дошкільників, а саме:

- формування в дітей уявлень про технологію виробництва товару та довгий шлях його утворення від сировини до конкретного продукту споживання, що сприяє розвиткові в дошкільників усвідомлення необхідності бережливого ставлення до нього;
- виховання розуміння призначення того чи іншого товару для раціонального його використання, підвищення престижності споживання екологічно чистих та екологічно безпечних товарів;
- формування умінь економити природні ресурси в побуті (вимикати світло, раціонально використовувати воду, бережливо ставитися до одягу, взуття, іграшок, книжок тощо).

У ранньому віці діти мають розуміти, що виробництво того чи іншого товару вимагає сировини, видобуток і переробка якої енерговитратна і руйнівна. Саме через споживання природних ресурсів людина здійснює значний вплив на довкілля та на рівновагу в ньому, позаяк самостійно ухвалює рішення щодо задоволення своїх споживчих потреб, тому рівень відповідальності кожної дитини за стан довкілля визначається шляхом контролю власного споживання, її еколого-економічною діяльністю.

Еколого-споживча культура дошкільника містить когнітивний, мотиваційний, ціннісно-смысловий, діяльнісний компоненти. *Когнітивний компонент* передбачає отримання дітьми уявлень про ощадливе ведення домашнього господарства та вміння економно ставитися до речей та природних ресурсів, уявлення про характеристики товару (якісний, корисний, безпечний, екологічний); про необхідність вдумливого підходу до вибору потрібних товарів; про правила безпечного та бережливого користування речами; про правила поведінки в природному та соціальному довкіллі тощо. Ці компетентності задекларовано в Базовому компоненті дошкільної освіти, в освітній лінії «Дитина у світі культури». *Мотиваційний компонент* заснований на розумінні дитиною власних бажань, умінні робити правильний вибір, орієнтуватися на духовні потреби, а не на матеріальні блага. *Ціннісно-смысловий компонент* еколого-споживчої культури вказує на необхідність виховання в дітей моральних якостей, формування духовних цінностей, які допоможуть їм зробити правильний вибір серед розмаїття бажань, дбайливо ставитися до природного й соціального середовища, уникати проявів споживацького ставлення. *Діяльнісний компонент* є показником того, на якому рівні дитина засвоїла знання еколого-економічного змісту, наскільки усвідомила необхідність робити екологічно доцільний вибір, які цінності є для неї пріоритетними, як вона вчинить у тих чи інших ситуаціях.

У сучасних умовах процес формування еколого-споживчої культури дошкільників реалізується за допомогою таких форм та методів роботи, як заняття, дидактичні та сюжетно-рольові ігри, проекти, проблемні ситуації, вправи на ухвалення рішень. Дієвим методом є приклад дорослих (вихователів, батьків), який демонструє конкретні екологічно доцільні вчинки близьких для дитини людей (ходити в магазин з екосумкою,

купувати тільки потрібні товари й не викидати зайвого, брати з собою тару, обирати іграшки з натуральних матеріалів тощо). Зауважимо, що успіх роботи в цьому напрямі залежить від того, наскільки вимоги вихователя підтримують у сім'ї. Єдність сім'ї та дошкільного закладу важлива як в емоційному, мотиваційному, так і в поведінковому аспектах.

Важливим напрямом еколого-економічної освіти дошкільників є формування умінь еколого-безпечного поводження з побутовими відходами.

Згідно із Законом України «Про відходи» в нашій державі з 1 січня 2018 року встановлена заборона на захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів. Це зобов'язує українців сортувати сміття. Незаперечним є факт, що цьому вмінню потрібно навчати з раннього дитинства. Ця робота з дітьми містить такі компетентності:

- формування в дітей уявлень про сміття та необхідності його сортування;
- розвиток умінь сортувати сміття;
- виховання переконань у необхідності повторного використання речей, якщо це не суперечить екологічній доцільності (батареї, акумулятори та подібні токсичні речі необхідно утилізувати);
- ознайомлення дітей із маркуванням товарів (знаки екологічного маркування).

Важливою передумовою реалізації вищезазначених завдань є встановлення в кожному закладі дошкільної освіти кольорових смітників для роздільного сортування сміття. Діти повинні не лише знати й розуміти механізм процесу розділення відходів, але й брати в ньому безпосередню участь. Ефективними методами роботи з дітьми є дидактичні та рольові ігри, розв'язування конкретних проблемних ситуацій, виконання практичних завдань, екологічні проекти.

Зауважимо, що в українських закладах освіти робота в цьому напрямі лише повільно стартує. Заслугує на увагу власна ініціатива багатьох педагогічних колективів (за допомогою спонсорів чи в межах екологічних проектів) установити контейнери для навчання дітей сортувати сміття, адже формування в малих громадян умінь поводження з побутовими відходами сприяє розвитку вміння осмислювати екологічні проблеми, робити висновки про стан довкілля, розумно взаємодіяти з природним середовищем.

Менш складним для вирішення є завданням щодо виховання переконань у необхідності повторного використання речей. Цікавою формою роботи в закладах дошкільної освіти стали творчі майстерні, де діти разом із вихователем учаться давати нове життя старим речам. Дошкільники із цікавістю спостерігають й активно долучаються до цієї роботи, із задоволенням використовують виготовлені речі як декорації, прикраси, екоодяг для екологічних свят тощо. Завдання вихователя – сформулювати бажання та прагнення дитини бути «екомодною» (мода на використання матеріалів вторинних ресурсів).

Зауважимо, що «екомодна» дитина має вміти правильно обирати товари, тому ознайомлення дошкільників із знаками екологічного маркування є важливим та необхідним. Дитина має розуміти, що товар зі знаком екологічно чистих харчових продуктів та напоїв або ж зі знаком енергоефективності завдає мінімальної шкоди довкіллю.

Ефективним напрямом еколого-економічної освіти дошкільників є упровадження в освітній процес принципів та цінностей екологічної етики (принцип екоцентризму, принцип екологічного імперативу, принцип цілісності, принцип відповідальності тощо).

Діти мають розуміти цінність і унікальність будь-якої форми життя, сприймати природу як самоцінність, а людину – як її частинку. Дошкільник повинен усвідомлювати, що саме людина відповідальна за зміни, які порушують гармонію в навколишньому середовищі. Відмова від насильства над природою та людиною, визнання цінності всього живого й заперечення примусу як способу вирішення проблем

– у цьому гуманізм людини. Формування нового планетарного мислення, глобальної свідомості лежить в площині відповідальності кожної людини, починаючи з раннього віку. Уважаємо, що впровадження принципів екологічної етики буде ефективним за умови використання таких методів роботи з дітьми, як метод художньої репрезентації, екологічної лабіалізації, екологічної рефлексії екологічної ідентифікації, екологічної емпатії, ритуалізації екологічної діяльності, екологічних експектацій тощо.

Означені напрями роботи не вичерпують усієї проблеми дослідження, однак є ключовими на сучасному етапі реалізації завдань еколого-економічної освіти та формування основ еколого-економічної культури дітей дошкільного віку. Водночас ці напрями сприяють розвитку еколого-економічних уявлень дітей, стереотипів мислення, поведінки, почуттів, практичної діяльності, етичних уявлень. Це допоможе дитині в свідомому виборі способу власного життя, усвідомити необхідність збереження глобальної рівноваги та власної причетності до проблеми навколишнього середовища та життя суспільства.

Предметом подальшого вивчення могло б стати питання апробації нових, ефективних форм та методів еколо-економічної освіти у вітчизняних закладах дошкільної освіти.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / редкол.: А. М. Богуш (науковий керівник) та ін. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Гавриш Н., Саприкіна О., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів. Дніпропетровськ : ЛІРА, 2014. 120 с.
3. Грабинський І. М. Формування екологічної парадигми сучасної економічної науки. *Формування нової парадигми економічної освіти в Україні (до 150-річчя від дня народження С. Подолинського)*: матеріали міжнародної наук.-метод. конф. Львів: Львівський НУ імені Івана Франка, 2000. С. 12.
4. Загорський В. С. Борщук Є. М. Еколого-економічні компетенції як головна мета вищої освіти для сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21 (4). С. 367-370.
5. Кисельов М. Моральні цінності в екологічному контексті. *Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості*: матеріали XXV Міжнародної науково-практичної конференції, (Донецьк, 22 травня 2009 р.). Донецьк : ППШ «Наука і освіта», 2009. С. 32-39.
6. Паламарчук О. М. Еколого-економічна культура як необхідна складова професійної соціалізації суб'єктів економічної діяльності. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 1 (2). С. 299-307.
7. Стефанків О. М. Основні тенденції формування еколого-економічної культури суспільства в Україні у контексті сталого розвитку. *Економіка і суспільство*. 2007. Вип. 10. С. 481-487.
8. Химинець В. В. Еколого-економічна освіта в контексті сталого розвитку: навч.-метод. посібник. Ужгород: Два кольори, 2009. 220 с.
9. Химинець В. В. Еколого-економічні основи навчально-виховного процесу в сучасному освітньому закладі. *Освіта Закарпаття*. 2007. № 5. С. 39-42.
10. Chaikovska A. Сучасні тенденції екологічної освіти дітей дошкільного віку: зарубіжний досвід. *Social Work and Education*. 2017. Vol. 5. No. 1. Pp. 139-150.

Chaikovska A. B.

ECOLOGICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF PRESCHOOL EDUCATION

The article deals with issues of ecological and economic education of preschoolers, outlines the need for the integration of ecological and economic sciences in the educational space of pre-school educational institutions on the principles of harmonious unity.

The modern directions of ecological and economic education of preschool age children are identified and characterized: formation of ecological and consumer culture; development of skills of environmentally safe management of domestic waste; introduction of principles and norms of environmental ethics.

It was established that the development of the ecological and consumer culture of children

is realized by forming ideas about the technology of production of goods; education of understanding of its purpose; increasing the prestige of consumption of ecologically pure and environmentally friendly goods; formation of abilities to save natural resources in everyday life. It is noted that effective forms and methods of work in this area are didactic and story-role games, projects, problem situations, decision-making exercises, an example of adults.

It is proved that the formation of skills of environmentally safe management of household waste involves the formation of children's ideas about garbage and the need for sorting; raising beliefs about the importance of reusing things; acquaintance of children with ecological marking of goods. The effective methods of work of this direction are determined: role games, creative workshops, solving of specific problem situations, implementation of practical tasks, environmental projects.

It is emphasized on the necessity to introduce principles and norms of ecological ethics in the educational process of the preschool institution (the principle of ecocentricism, the principle of ecological imperative, the principle of integrity, the principle of responsibility).

It is established that the indicated directions of work will contribute to the formation of ecological and economic representations of children, stereotypes of ecological thinking, environmentally expedient behavior, ethical attitude to the natural environment and social environment.

Key words: ecological-economic education, ecological and consumer culture, ecologically safe behavior, ecological ethics, preschool education institutions, preschoolers.

Дата надходження статті: «05» січня 2018 р.